TEKST • IMCO LANTING

DE VERWARRENDE WERELD VAN DE CRYPTODIEREN

MYSTERIEUZE MONSTERS

Ze zijn wereldberoemd en worden Bigfoot, yeti of Nessie genoemd. Het enige probleem: hun bestaan is nooit aangetoond. Dat weerhoudt fanaten er niet van jacht op de monsters te blijven maken. Welkom in de bijzondere wereld van de cryptozoölogie.

Naar Bigfoot (r) wordt nog driftig gezocht, naar de kraken (l) niet meer. Kolossale inktvissen blijken wel degelijk te bestaan. Niet zo enorm als hierboven, maar toch... de mythes zijn niet helemaal uit de lucht gegrepen.

Is dit het monster van Loch Ness? Nee, dit is een vervalsing, gemaakt door een grapjas die de publiciteit wilde halen.

Geen meer in Schotland is bekender dan Loch Ness. Dat komt niet doordat het mooier is dan de duizenden andere. De reden van de roem is een monster dat zich in het ruim tweehonderd meter diepe water zou ophouden. Deze geruchten trekken jaarlijks honderdduizenden mensen naar het duistere, dertig kilometer lange meer. De meeste bezoekers zullen geen snars van de verhalen over het Monster van Loch Ness geloven, maar intussen scoren ze wel een souvenir en de meesten turen toch ook maar eventjes over het uitgestrekte water want… 'je weet maar nooit'!

GESLAAGDE HOAX

De handel vaart wel bij de Nessie-legende die, naast toeristen, in de loop der jaren ook talloze wetenschappers op de been kreeg. Zij doorzochten zo'n 60% van Loch Ness met onderwatercamera's, lasers en duikers. Maar dat leverde geen uitsluitsel voor het bestaan van Nessie.

Wie teruggaat naar het eerste fotografische bewijsmateriaal, stuit daar op – dat kun je gerust stellen – een zeer geslaagde hoax. De foto waarop een monster zijn lange nek uit het water steekt, werd in 1934 gemaakt en haalde wereldwijd het nieuws. Langs het meer ontstonden meteen immense files van nieuwsgierigen die het dier met eigen ogen wilden zien. Was dit dan eindelijk het bewijs dat er een heuse *Plesiosaurus* in Loch Ness leefde? Nee dus, want jaren later bleek het een knutselwerkje te zijn op een drijver met een elektrisch propellertje er achterop geschroefd; de zoete wraak van een wildlife-jager die eerder was betrapt bij het met een nijlpaardpoot maken van zogenaamde monstersporen aan de oever van het meer.

Maar ondanks deze onthullingen bleef de mythe bestaan, tot vandaag aan toe. Geregeld zijn er mensen die beweren dat ze een glimp van het monster – meer is het nooit –

VERSCHRIKKELIJKE SNEEUWMAN

Naast het monster van Loch Ness geniet de yeti als cryptodier de grootste faam. Deze rechtop lopende aap-beer-mensachtige uit het Himalayagebergte staat beter bekend als de verschrikkelijke sneeuwman. Behalve dat het dier er op de plaatjes bijzonder indrukwekkend uitziet, is er nul bewijs voor zijn bestaan. De avonturiers van destijds dachten daar anders over. De plukken haar, tanden, uitwerpselen en zelfs een pootafdruk die ze hadden gevonden, toonden volgens hen wel degelijk het bestaan van de yeti aan. Recent DNA-onderzoek, uitgevoerd door een team van biologen onder leiding van Charlotte Lindqvist van de Universiteit van Buffalo (VS), zette echter een dikke streep door hun overtuiging. De meeste vermeende yetiresten bleken toe te behoren aan dieren die al een tijd bekend zijn, zoals de Aziatische beer en zelfs een hond.
De vermeende schedelkappen van de yeti, die in verschillende kloosters in het hoogste gebergte op aarde als relikwieën worden bewaard, werden al eerder ontmaskerd. Dat gebeurde op aandringen van de beroemde bergbeklimmer Sir Edmund Hillary die in 1960 een van de laatste yeti-expedities leidde en een schedel van een klooster in bruikleen kreeg. Wat hij vermoedde, bleek waar te zijn: zowel de huid als de schedels waren afkomstig van een inheemse berggeit, de serow.
Het enige resterende 'bewijsmateriaal' voor het bestaan van de yeti zijn nu nog de verhalen, veelal van lokale gidsen, de sherpa's. Nogal mager voor een verhaal dat al zo lang bestaat…

Is dit de Yeti?

Naast plukken haar, uitwerpselen en tanden zouden pootafdrukken het bestaan van de yeti moeten bewijzen...

Een lolbroek in een apenpak, of toch niet?

BIGFOOT

Het Noord-Amerikaanse evenbeeld van de yeti is al net zo beroemd en onbewezen: Bigfoot. Hoewel, onbewezen? Er zijn in 1967 in Californië toch bewegende beelden gemaakt van een groot harig wezen dat rechtop loopt (www.weet-magazine.nl/bigfoot)? Volgens sommigen zie je in het op internet circulerende clipje gewoon een lolbroek in een apenpak, maar vreemd genoeg heeft nog niemand in de afgelopen halve eeuw het beeldmateriaal als fake onderuit kunnen halen. Net zomin als dat er iemand is geweest die daarna ooit met even 'duidelijke' beelden wist te komen.
Op Netflix staat dan wel een recent in Canada gemaakte documentaire waarin nota bene zelfs meerdere Bigfoots opduiken, maar zijn die beelden inderdaad van een monster dat zich blijkbaar al decennialang weet schuil te houden? Of neemt de maker de kijker stiekem in het ootje? Er is in de film amper iets relevants te zien; de spannende muziek en suggestieve nachtelijke cameraopnamen overheersen nadrukkelijk. Er is geen serieus wetenschappelijk onderzoek uitgevoerd. Je kunt niet checken of het allemaal echt is. En waarom zette de filmmaker eigenlijk geen val? Dan had hij de Bigfoot bij daglicht met haarscherpe beelden aan de wereld kunnen tonen. Wellicht is het niet de meest diervriendelijke methode maar voor het bewijs van een dergelijk legendarisch dier is dat wellicht acceptabel?
In dit kader is het veelzeggend dat het zoeken naar Bigfoot een populair weekenduitje is voor Amerikaanse gezinnen. Daarmee heeft het veel weg van een soort Pokémonjacht.

Hoe komt het dat Bigfoot nooit is gevangen en er nooit een dood exemplaar is gevonden?

hebben gezien. De laatste serieuze melding stamt, op moment van schrijven, uit juni (www.weet-magazine.nl/meldingen).

WAT IS EEN CRYPTODIER?

Het imaginaire idool in het Schotse meer voldoet perfect aan de eisen die aan een cryptozoölogisch dier worden gesteld. De belangrijkste daarvan: hij moet nog onbekend zijn (crypto), ofwel zijn bestaan moet nog onbewezen zijn. Een cryptodier mag enkel leven in verhalen en geruchten, gebaseerd op onbevestigd, meestal korrelig en vaag foto- en filmmateriaal en vermeende resten, verzameld door avonturiers en ontdekkingsreizigers. Als een cryptodier onverhoopt tóch echt opduikt, zoals de okapi en de kangoeroe, wordt het meteen van de lijst afgevoerd. Het is overbodig te zeggen dat dat zelden gebeurt.

> SOMMIGE CRYPTODIEREN, ZOALS DE COELACANT, ZIJN ALSNOG ONTDEKT

NIET GEK

Sommige 'monsters' staan niet meer op de lijst van cryptozoölogische dieren, want ze zijn ontdekt. Dat geldt ook voor de coelacant, een vis waarvan evolutionisten aannamen dat die 65 miljoen jaar geleden samen met de dinosaurussen was uitgestorven. Maar eind jaren dertig werd een exemplaar opgevist voor de kust van Zuid-Afrika; levend en wel. Een grote verrassing en voor cryptozoölogen een bevestiging dat ze echt niet gek zijn.
Ook de voortdurende ontdekking van nieuwe diersoorten, waaronder heel recent een nieuwe rivierdolfijnensoort in Brazilië (*Inia araguaiaensis*), een dertig centimeter grote rat in Indonesië (*Gracilimus radix*) en een vreemdsoortige spin met een 'helm' in India (*Eriovixia gryffindori*), is koren op de molen van degenen die zoeken naar wezens die nu alleen bekend zijn van vage (nep)beelden of Hollywoodfilms.

WAT IS WAAR?

Waarheid en illusie lopen in de cryptozoölogie kriskras door elkaar. Vaak is er bij een ooggetuigenverslag sprake van gezichtsbedrog: het monster van Loch Ness staat zodanig scherp op je netvlies dat je 'm vanzelf een keer in het donkere

Coelacanten zouden miljoenen jaren geleden zijn uitgestorven.

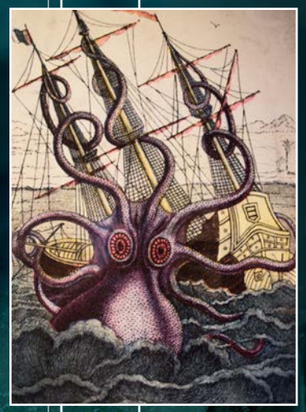
Van deze rivierdolfijn dacht men ook dat ie niet bestond. Toch wel!

De eerste foto van de echte Kraken.

DE KRAKEN BESTAAT!

Geldt voor cryptodieren dat de wens de vader van de gedachte is? Of gaat het om dieren die misschien relatief kort geleden, zeg duizend jaar, wel degelijk bestonden en in de volksverhalen voortleven? Was Nessie misschien echt een *Plesiosaurus* die een paar honderd jaar geleden rondzwom in Loch Ness (www.weet-magazine.nl/verlorendraak)? Liepen er in de Himalaya of het huidige Amerika inderdaad yeti-achtige dieren of Bigfoots en zijn ze inmiddels misschien uitgestorven? Misschien…
Wat je in elk geval wel kunt zeggen is dat het bewijsmateriaal voor de bekendste cryptodieren, voorzichtig uitgedrukt, niet denderend is te noemen. Cryptozoölogie lijkt daarmee een tamelijk zinloze onderzoeksrichting die nergens toe leidt. Maar toch. Er is een dier waarover eeuwenlang de wildste verhalen rondgingen en dat plotseling toch echt bleek te bestaan! De zeemannen die beweerden een angstaanjagende inktvis – want daar gaat het om – op volle zee te hebben gezien, noemden het dier (met ogen zo groot als wagenwielen en meterslange wriemelarmen) de Kraken. Sensationele verhalen waren het, maar bewijs? Ho maar. Tot in 1873 twee Canadese vissers aan land kwamen met twee enorme tentakels, die ze zelf hadden afgehakt toen het dier op volle zee hun bootje in een wurggreep nam en mee dreigde te sleuren naar de diepte. Met de vangst van de twee ‘wriemelarmen’ was de legende werkelijkheid geworden.
De eerste foto van wat al snel de reuzeninktvis zou gaan heten, was van een tien meter lang, aangespoeld exemplaar en werd ook in 1873 gemaakt.

De eerste bewegende beelden van een levende Kraken in de diepzee kwamen pas in 2013. De Japanse zeebioloog Tsunemi Kubodera liet zich toen in de zuidelijke Japanse Zee tot 630 meter diepte zakken en filmde hoe een gigantische reuzeninktvis van veertien meter in het pikkedonker een op zijn duikersklok bevestigde prooi (een kleinere inktvis) met zijn lange armen greep. Huiveringwekkend of niet, zijn missie was geslaagd (www.weet-magazine.nl/reuzeninktvis). Overigens werd er in 1925 nog een andere gigant met tentakels ontdekt: de kolossale inktvis. Zijn lichaam is nóg groter dan dat van de reuzeninktvis maar de tentakels zijn korter.

Van beide dieren is nog maar weinig bekend. Wat wil je ook? In die onafzienbare en donkere oceanen volg je ze niet zomaar. Wie weet wat er nog meer in de diepte verborgen zit...?

Deze kolossale inktvis werd in 2007 gevangen voor de kust van Nieuw-Zeeland.

water denkt te zien, maar de kans is groter dat het dan een steur, zeehond of een tak is. Mensen van alle tijden houden nu eenmaal van spannende verhalen over tot de verbeelding sprekende monsters; of wezens die ooit wel degelijk hébben bestaan maar tot mythes zijn verworden. Zolang er maar voldoende afgelegen plekken op aarde zijn waar metersgrote dieren zich kunnen verschuilen zal de cryptozoölogie populair blijven, inclusief ‘ooggetuigenverslagen’ en beeldmateriaal. En er zal tussen eerlijke observaties vast en zeker af en toe een grapjas zitten die met een zelf geknutseld monster de boel in de war schopt. Hou je ogen en oren dus open. Je bent gewaarschuwd!

> **HOU JE OGEN EN OREN OPEN; JE BENT GEWAARSCHUWD!**

WEET MEER:

Naar aanleiding van de tentoonstelling *Monsterdieren* in het Teylers Museum in Haarlem:
www.weet-magazine.nl/crypto1
www.weet-magazine.nl/crypto2